

התיכונן של צה"ל היה מזהיר, אך הוא סמך כולו על התערבות הבריטים והצרפתים

תבוסה או נסיגה?

זהו החלק השני של תמצית ספרו הסנסיציוני החדש של ארסקין צ'ילדרס, העתיר נאי הכריטיאירי הנודע, שהופיע זה עתה: "הדרך לסואץ". החלק הראשון, שפורסם בגליון האחרון של "העולם הזה", שפך אור על המהלכים המדיניים הנסתרים, שהובילו אל המיבצע הבריטי-צרפתי-ישראלי המשולב. תיאור זה נראה נכון בעיקרו. אולם החלק המובא בעמודים אלה, המנתח את מיבצע צה"ל, דיון קומץ עוררי ביקשו להפיק מהצנחה זו שורה שלמה של יתרונות: יתרון טכני בסיני עצמו; השפעה פסיכולוגית בקאהיר; יתרון פסיכולוגי בבירות ערב; והשפעה פסיכית לוגית בעולם כולו, להכשרת הקרקע להתערבות הבריטית-אמריקאית. הצנחנים היו, אפוא, נקודת-המוקד של התפיסה הישראלית הקלאסית של "איסטרטגיית הגישה העקיפה".

מעורר בלב הקורא הסתייגות רבה יותר. צ'ילדרס, שהוא פרשן מדיני מזהיר, אינו מומחה צבאי. אומנם כלל בתיאורו ניתוח של הפירושים הפרויש-ישראליים שהופיעו עד כה, אך אין ספק כי בעיקרו הוא מסתמך על מקורות ערביים. מכאן, שיש להתייחס אל התיאור הזה כאל הרצאת ההשקפה הערבית של המיבצע, כפי שהיא משתקפת בעיני פרשן מערבי אינטליגנטי, המשיג תדל להיות אובייקטיבי עד כמה שאפשר.

הסיכום הצבאי האמיתי והאובייקטיבי של מיבצע קדש טרם נכתב, ואולי לא ייכתב לעולם. אחרי התיאור הראשון, שייחס לישראל נצחון צבאי מזהיר, באה עתה ריאקציה, ויש נטייה בחוגים צבאיים רבים בעולם לזלזל במיבצע הצבאי הישראלי. קרוב לודאי כי האמת נמצאת אי-שם בי אמצע בין שני הקצוות. התיאור הניתן בעמודים אלה משקף, כמובן, את דעותיו של צ'ילדרס בלבד.

ידע כי כעבור ארבעה ימים, לכל היותר, תבוא ההתערבות הבריטית-צרפתית, שתגן על הגבול הישראלי החדש ותשחרר את כוחות צה"ל.

המיטלה: נקודת-המוקד הפסיכולוגית

אין זה מוגזם לומר כי כל התוכנית הישראלית הסתובבה סביב הצנחת 400 הצנחנים ליד המיטלה.

דין קומץ עוררי ביקשו להפיק מהצנחה זו שורה שלמה של יתרונות: יתרון טכני בסיני עצמו; השפעה פסיכולוגית בקאהיר; יתרון פסיכולוגי בבירות ערב; והשפעה פסיכית לוגית בעולם כולו, להכשרת הקרקע להתערבות הבריטית-אמריקאית. הצנחנים היו, אפוא, נקודת-המוקד של התפיסה הישראלית הקלאסית של "איסטרטגיית הגישה העקיפה".

בשעה חמש אחרי-צהריים הוצנחו הצנחנים. יתרת חטיבתם, שערכה באותו יום תמרון הסעייה אחרון נגד ירדן, פנתה לפתע דרומה והחלה דוהרת לעבר כונתילה, בדרכה למיטלה. 60 המטוסים הצרפתיים, שהגיעו זה עתה מצרפת, הוכנו בקדחתנות לפעולה. בקפריסין, בשדה-התעופה טימבו, הוטענה האספקה לצנחנים הישראליים למטוסי-תובלה, שהמריאו מיד. שלוש חטיבות ישראליות פרצו מניצנה לעבר אבר-עגילה, מוצבה-הגנה המצרית העיקרית, ואילו בסיס-התיכון החלו אגיות חיל-הים הצרפתי — בעיקר האניות "זור" לאנה, סירקוף וקרטין — פותחות בסירות להגנה על ערי ישראל.

כך החל המירוץ הישראלי נגד הזמן. בקאהיר נתקבלו הידיעות בזהירות. תשומת-לב הממשלה המצרית היתה רתוקה, מבחינה פסיכולוגית, לקפריסין ולירדן, כפי שתוכנן עלידי ישראל. שני גדודים מצריים נשלחו כתגבורת למיטלה, ותו לא.

כל אותו לילה חיכתה קאהיר להתבהרות התמונה. האם פתחה ישראל בפעולת תגמול? כלשהי, או כמשהו רציני יותר? הידיעות על הגיוס הישראלי בימים האחרונים נתפרשו בקאהיר, כמו בחלקי עולם אחרים, כאיום על ירדן. כך אבדו שעות יקרות, לילה שלם, לפני שניתנה הפקודה לתגבר את הכוחות בסיני. וגם אז, בגלל המבוכה, נשלחה תגבורת חלקית: 10 אלפים חיילים בלבד, אך המעם מצויידים בכ-200 טאנקים סובייטיים חדישים.

בבוקר ה-30 באוקטובר החל הקרב האמיתי. עוד באותו יום, בשעה שש אחרי הצהריים (לפי השעון המקומי), פורסם האולטימטום הבריטי-צרפתי. כעבור 25 וחצי שעות נוספות החלה ההפצצה הבריטית הרצופה במצריים.

עד לרגע שהוצא האולטימטום, לא השיגו הישראלים הישג צבאי חשוב כלשהו פרט להתקדמות הישראלית לאורך הדרך כונתילה-מיטלה, שהיתה למעשה בלתי-מוגנת. המכשול הרציני היחיד בדרך זו היה חיל-האוויר המצרי, שגרם לאבדות ניכרות, אך אחרי הצהריים יצרו המטוסים הישראליים והצרפתיים מיסריה יעילה.

במיטלה עצמה גילו 400 הצנחנים הישראליים אומץ-לב בלתי-רגיל, תחת אש רצופה של פלוגה מצרית אחת, והתקפות תכופות מן האוויר, עד שהמטוסים הישראליים והצרפתיים יצרו הגנה אחידה. עד לשעות הלילה, במוצאי ה-30 באוקטובר, לא התקדמו ולא נסוגו הצנחנים. אותה שעה הגיע אליהם חיל-החלוק של החטיבה שבאה מכונתילה, והסכנה חלפה.

באזור אבר-עגילה התקדמו הישראלים בקושי 15 קילומטר. שלוש חטיבות ישראליות, מהן אחת משורינית, עמדו מול שלוש חטיבות רגלים מצריות. ההישג היחיד שהושג: תמרון-אגיון גדול מדרום, דרך קוסיימה.

ברגע שהוצג האולטימטום, היה המצב כלהלן, לפי תיאורו של המייגור אירבלאנס בספרו "מיבצע סיני":

"הישראלים כבשו את קוסיימה בקושי, נהדפו במיצר המיטלה ונעצרו באבר-עגילה. מצד שני, החלו המצרים מחלימים מן ההלם הראשון. כוחות-התגבורת שלהם החלו נעים לאזור הקרבות".

תיקו עד לפקודת הנסיגה

בר ארבלאנס לא האמין לאולטימטום. הוא לא האמין באפשרות של התקפה בריטית, עד לרגע בו החלו הפצצות נופלות ממש.

תגובתו היתה מהירה. הוחלט להוציא במהירות האפשרית כל חייל וכל כל-יחיד מחצי האי סיני, לפני שכוח-נחיתה בריטי-צרפתי יוכל לנתקם. החל משעה 2100 ביום ה-31 באוקטובר, יצאו פקודות-הנסיגה בזו אחר זו.

העיכוב שחל בביצוען, ושגרם לפיקפוק אם לא הוצאו בזמן מאוחר יותר, מקורו כטוב. ראשית, היה ויכוח רב בין קאהיר לבין המפקדים בשדה על עצם פקודת-הנסיגה, על כל תוצאותיה המשפיליות. שנית, גישת ויכוח מר על הדרך הטובה ביותר לביצועה.

הפקודה היתה שכל היחידות, שלא נכנסו עדיין לקרב, יסוגו מיד. על היחידות הנותרות בקרב הוטל להיסוג, בהדרגה, כראות עיני המפקד המקומי, בחסות קרבות-מאסף. הוצאו מן הכלל 5000 החיילים ברצועת-עזה. כדי למנוע אבדות נוראות בין האוכלוסייה המקומית הצפופה שם, הוטל על המושל הצבאי להיכנע ללא קרב, ברגע המתאים ביותר.

בשעה שניתנה פקודת הנסיגה, היה המצב כך: כל חטיבת הצנחנים הגיעה למיטלה וכבשה את מיצר חיסאן — אך לא יותר מזה. זה היה הקרב האכזרי והעקשני ביותר בכל המיבצע, והכוח הישראלי היה, לדברי אירבלאנס, "במצב של עייפות מוחלטת".

באזור אבר-עגילה נהדפו ההתקפות הישראליות במורח ובמוצב העיקרי. אך כל האזור אוגף מדרום עלידי הישראליים, והדבר כישר רעות למוצב המצרי העיקרי. מאידך גיסא,

• חקורא ימים לב שזו נקודת-התורפה של כל הניתוח. מאחר שלא ניתן לחזות מתי קיבלה כל יחידה מצרית את פקודת-הנסיגה, גם אי-אפשר לחזות אם ייחד כלשהי הובסה בקרב או נסוגה עליי פקודה.

נעה התגבורת המצרית של 10 אלפים חיילים ו-200 טאנקים חדישים לכיוון זה, על אף התקפות-האוויר. ידוע כי גם הנגדל דיון עצמו חשש שעם הופעת תגבורת זו באזור הקרב, לא יניח המצב החדש את הדעת.

אותה שעה החלה ההתקפה הישראלית הראשונה על רפיח, שלא הצליחה. היא נעצרה עד אשר הופעלו תותחים ישראליים ותותחי האניות הצרפתיות (בשעות המוקדמות של ה-1 בנובמבר).

„זה חדל להיות מלחמה“

באותו רגע חדל המיבצע להיות בחזקת מלחמה. כי החל מן הלילה שבין ה-31 באוקטובר וה-1 בנובמבר, החלו הכוחות המצריים, אזור אחרי אזור, להיסוג כמיטב יכולתם. לרוב החיילים היתה זאת דרך זרועת-הזרועות לעבר התעלה.

קצין מצרי נכנע בסיני: מתי קיבל את פקודת הנסיגה?

בעוד התותחים הולמים בעמדותיו, קיבל המפקד ברפיח את הפקודה להיסוג. באמצע ההתקפה הישראלית המחודשת, הצליח להוציא את מרבית אנשיו בדרך לאל-עריש, תחת חסות חיל-מאסף קטן. רפיח נפלה באותו בוקר.

באבר-עגילה היה המצב קשה יותר בגלל תנועת-האגיון הישראלית. אך במשך כל ה-1 בנובמבר, בעוד חיל-המאסף מחזיק במוצב העיקרי, נסוג עיקר הכוח המצרי. הישראלים הצליחו לכבוש את כל האזור רק ב-2 בנובמבר, כאשר מצאו את המוצב העיקרי נטוש.

הדרך לאיסמעיליה היתה, להלכה, פתוחה בפני הישראלים. אך ההתקדמות לא היתה חלקה. ב-1 בנובמבר נתקל חיל-החלוק של כוח-האגיון הישראלי, שהיה מורכב מטאנקים מדגם סופר-שרמן, בכוח-התגבורת המצרית, שהיה מורכב מטאנקים סורבייטס מדגם טי-34, ליד בר רוד סלים. הקרב היה קשה, עם אבדות משני הצדדים.

המצרים נסוגו מערבה, אך הישראלים נשארו במקום ונחו, מבלי לזוז, במשך 24 שעות. גם קרב זה לא גרם למנוסה מצרית מבוהלת. בבוקר ה-2 בנובמבר, יממה שלמה אחרי התקבל פקודת-הנסיגה מקאהיר, שוב נתקל כוח-השריון הישראלי בשריון מצרי. קרב הטאנקים ליד בירגאפפה נמשך כל אחרי-צהריים, עם אבדות לשני הצדדים. המצרים עצרו את הישראלים עם רדת הלילה, ניתקו את המגע בהצלחה, נסוגו במהירות אל מעבר לתעלה.

במיצר המיטלה קיבל המפקד המצרי את פקודת-הנסיגה בלילה שבין ה-31 וה-1. הוא החל לבצע מיד. כאשר פתחה החטיבה הישראלית כולה בהתקפה חדשה ב-1 בנובמבר, מצאה את רוב העמדות המצריות נטושות. יחידות-מאסף מצריות הושארו כדי למקש את הדרכים ולעכב את הישראלים, שהיו עייפים ורצוצים, ולא התקדמו כל אותו יום, וגם לא למחרתו. רק ב-3 בנובמבר שותקו המצרים האחרונים במיצר.

גם המפקד המצרי בשארם אל-שייך קיבל פקודת נסיגה. אך הוא הודיע לעבד אל-נאצר ברורות, שאין כל אפשרות ליסוג, וכי יילחם. היו לו 1200 חיילים. נגדם הפעיל צה"ל חטיבה משורינית שלמה, אסדות-נחיתה מאילת, התקפות אחרי (כולל נאפאלם) ויחידות צנחנים. המצרי החזיק מעמד עד שנהרגו 200 ונפצעו 300 מחייליו. זה היה ב-5 בנובמבר, חמישה ימים שלמים אחרי שקאהיר הודיעה לו שלא יצפה לעזרה.

הטבח בכבישים

בר ארבלאנס נתן עוד פקודה, שהיתה לה משמעות צבאית מכרעת. ההסצנה הבריטית חיסלה למעלה משני-שליש של כוח חיל-האוויר המצרי על הקרקע. (חמש בנפוח 21)